

ТИПОЛОГІЧНА СКЛАДОВА В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЕКТУВАННІ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ У ПРАКТИЦІ СУЧАСНИХ АРХІТЕКТОРІВ

© Проскураков О.В., 2007

За результатами анкетування 16 архітекторів України стверджується, що типологічна складова є важливим елементом творчого методу сучасного архітектора.

Постановка проблеми та аналіз наукових досліджень і публікацій. Одними з найвідоміших міфів, які поширювалися в кінці ХХ – на початку ХХІ століття в Україні в галузі архітектури, стали ті, в яких стверджувалось, що типологічна складова архітектури є, була і залишиться винаходом радянських архітекторів і радянської архітектури. А архітектура в “історичні часи” – дорадянська і “архітектура сучасна” – пострадянська – це романтична творчість, що позбавлена регламентацій. Та насправді таке твердження не має під собою ґрунту. Аналіз творчої діяльності архітектурних бюро, спеціальної та рекомендаційної літератури на рівні міста, регіону, континенту, світу доводить, що архітектурно-типологічний розвиток завжди існував, як, скажімо, на початку ХХ ст., так і тепер. Наприклад, такий аналіз було проведено за результатами діяльності архітектурних бюро М. Уляма та І. Левинського, що творили у Львові на початку ХХ століття, Ф. Фельнера та Г. Гельмера, які проектували в Австро-угорській імперії, а також Німеччині, Росії, Швейцарії, Румунії, Болгарії, а також за результатами аналізу спеціальної типологічної літератури, підготовленої Г. Барановським для Російської імперії, А. Градовим для архітекторів СРСР та Н. Певзнером, що узагальнив світовий архітектурний типологічний досвід [1–5].

Але для доказу необхідності розвитку національних архітектурно-типологічних палітр типологічного досвіду згаданих авторів вже недостатньо, як і нечисленних наукових праць в галузі розвитку архітектурних типологій В. Проскуракова, В. Куцевича, В. Уреньова та ін. [6–9], в яких висвітлюється генеза національної типології на засадах спадкоємного її розвитку. Для визначення, чи має перспективу розвиток архітектурної типології в сучасній Україні, треба також напевно знати: чи є типологічний підхід в арсеналі засобів проектування сучасних українських архітекторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення, чи користуються провідні сучасні українські архітектори типологічними засобами у формуванні архітектури, на прикладі громадянських будівель автором було проведено анкетування 16 майстрів архітектури з 7 міст України. Це архітектори: В. Каменщик, В. Марченко, Ю. Джигіль, М. Ягольник, Р. Стоцько – зі Львова; архітектори В. Приймак, Ю. Білас – з Києва; О. Кордунян і І. Марфіян – з Чернівців; В. Товстик, Т. Товстик, І. Гаврілов – з Дніпропетровська; О. Абрамкін – з Івано-Франківська; О. Коваль та В. Кушнір – з Дрогобича; С. Зазулич – з Ужгорода (рис. 1). Також для порівняння були опитані на предмет типологічного підходу при проектуванні громадських будівель та споруд 3 архітектори з м. Москва (Росія), та 2 архітектора з Польщі, а також обстежено деякі з їхніх проектів та будівель.

Найголовнішими результатами заходу стали такі:

Хоча серед опитаних архітекторів в Україні є такі, в яких творчий доробок в проектуванні громадських будівель становить 10–15 % від загалу (наприклад, О. Коваль та В. Кушнір з Дрогобича – 10 %; Ю. Білас з Києва – 10 %; Ю. Джигіль зі Львова – 15–20 %), є багато архітекторів, в яких цей відсоток значний – у В. Каменщика – 50 %; Р. Стоцька – 60 %, а у О. Кордуняна та І. Кордуняна з Чернівців – 90 %. Іншими словами, не існує практикуючих архітекторів, які б не займалися проектуванням громадських будівель.

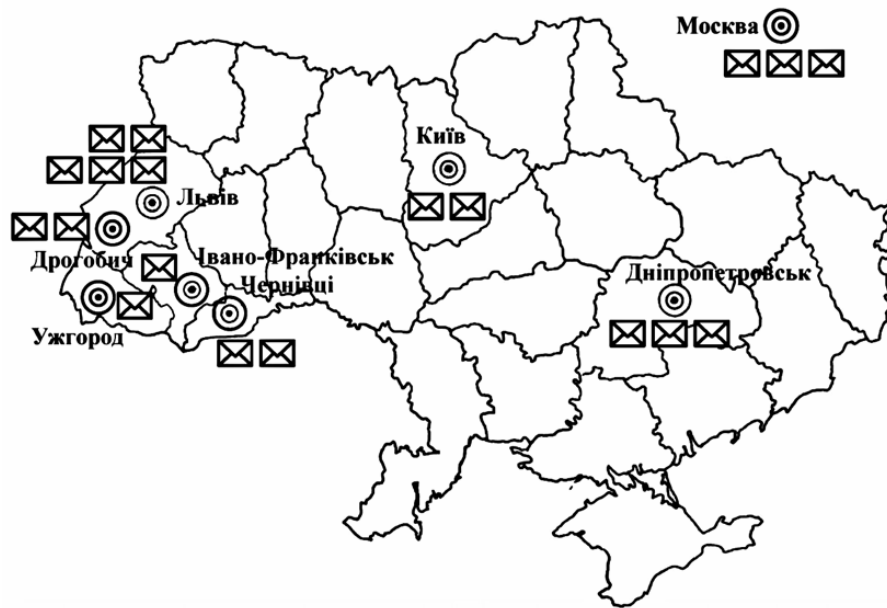

Рис. 1. Ареал опитування респондентів

Серед опитаних закордонних колег таких відсоток ще більше. Наприклад, з 164 об'єктів архітекторів Бушка і Франти з Польщі житлом є 22 будинки. І якщо із спроектованих і збудованих об'єктів видалити урбаністичні та середовищні (разом це 21 об'єкт), то громадські споруди стосовно житлових становитимуть 70 %. А архітектори з Москви – Є. Гнедовський, О. Вальчук та В. Орлов – займаються виключно проектуванням громадських будівель та споруд (на 90–95 %) (рис. 2).

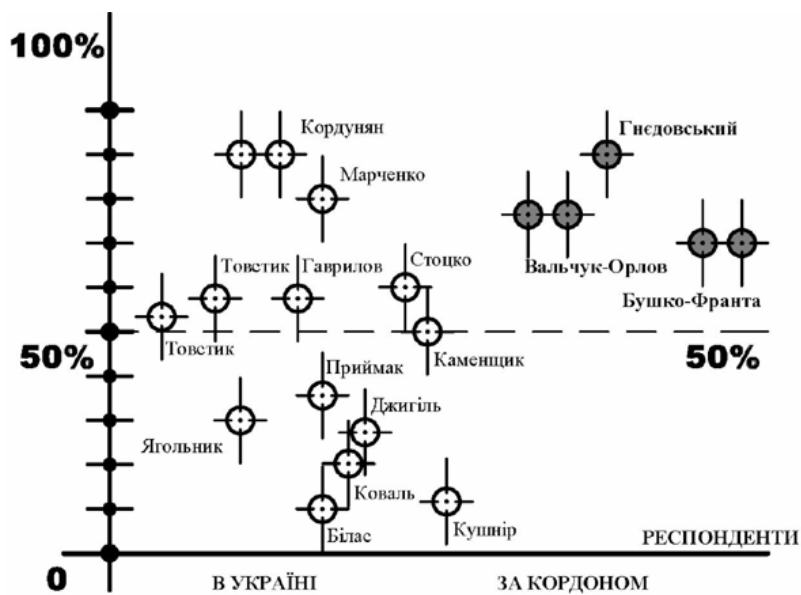

Рис. 2. Відсоток архітектури громадських будівель у творчому проектуванні респондентів

Розмірковуючи над тим, чи впливав свого часу, досвід “піонерів” та архітекторів сьогодення на формування авторського творчого методу, творчої концепції, світогляду практично усі опитані архітектори України, Росії, Польщі стверджують, що вони уникали прямих повторів. Часом “інтерпретували” рішення “великих” (Ю. Білас, Р. Стоцько), або ж “інтерпретували” на початках навчання, або ж прикладної проектної роботи (це В. Приймак) (рис. 3).

Серед найбільш вдалих типів громадських будівель і споруд опитані архітектори назвали такі: клуби – О. Кордунян і І. Кордунян (“Сорбонна”); кав’ярні – Ю. Білас (“Аладин”); О. Кордунян

і І. Кордунян (“Тріг”, ”Золоте руно”); пошта – В. Приймак; офіси – Ю. Білас (“Моршинська”); В. Каменщик (споруда податкової адміністрації у м. Львові); інститути – Ю. Джигіль (МВС у Львові); дитячий будинок – Ю. Джигіль (у Львові); виставкові споруди – В. Каменщик (Палац Мистецтв у Львові); торгові комплекси – О. Кордунян і І. Кордунян (торговий пасаж “Формаркет”); санаторії – О. Коваль (Спальний корпус в м. Трускавець); сакральні будівлі і споруди – Р. Стоцько (факультет УКУ у Львові; Духовна семінарія у Львові); О. Коваль (дзвіниця православного храму в смт. Меденичі); реконструкція вокзалу – В. Марченко (залізничний вокзал у Львові); пам’ятники – В. Каменщик, В. Приймак. У доробку архітекторів з Москви були: театри – С. Гнедовський (Московський ТЮГ); міські культурно-торгові центри – О. Вальчук та В. Орлов (“Київський” у Москві); автосалон-магазин – О. Вальчук та О. Орлов. У доробку архітекторів з Польщі – лікарні, спортивні споруди, готелі, санаторії, будинки культури, театри, музеї, будинки здоров’я, костели, обслуговувальні будівлі, школи та ін.

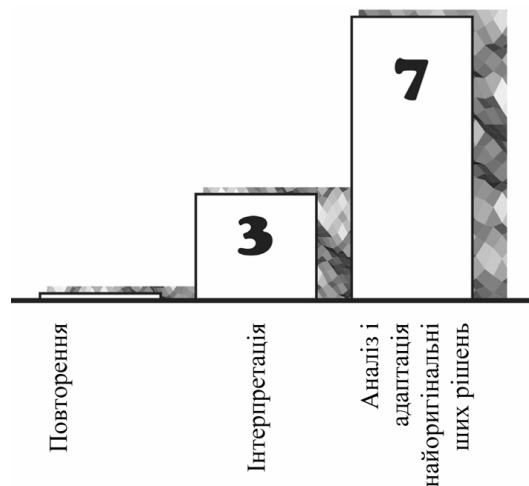

Рис. 3. Вплив рішень “піонерів” сучасної архітектури та найвідоміших архітекторів сьогодення на творчість респондентів

Серед прогресивних типологічних рис в архітектурі історичних споруд респонденти назвали: різні модульні системи (О. Коваль); автентичність, стилі, образність (О. Кордунян і І. Кордунян); елегантність стилів (В. Кушнір); стійкі стилістичні ознаки та інтеграцію із середовищем (Ю. Джигіль). Були респонденти, які стверджували, що в історичних спорудах відсутні типологічні риси як, наприклад, архітектор В. Каменщик.

У модерних спорудах прогресивними типологічними рисами були названі:

- універсальність внутрішніх просторів (Ю. Джигіль);
- єдність функції та форми (Ю. Білас);
- постійний експеримент, ідейність змісту архітектури (О. Кордунян);
- формування екстер’єру та включення інтер’єру (О. Коваль).

Правда, деякі респонденти зазначили і те, що в модерних будівлях часом спостерігається зайва деталізація, схематизм в планувальних рішеннях, непропорційність (В. Приймак).

Переважна більшість опитаних знайомі з типологічними структурами – СНІПами колишнього СРСР, довідково-енциклопедичного типу – довідником архітектора, ДБН України, рекомендаціями Нойферта та інш. Знайомі із типологічними пошуками окремих науковців останніх років – В. Проскуракова, В. Куцевича, П. Ковальського, Ю. Білоконя та ін.

На запитання – чи повинна архітектура спиратися на культурологічні засади народів, націй, генетичні риси, мати з ними спільні риси, більшість відповіла, що повинна, якщо названі явища існують (Коваль, Кордунян, Каменщик та ін.). Інші підтримали тезу: якщо це іде на користь сучасній людині (Ю. Джигіль). Правда, В. Кушнір стверджує, що архітектура має бути неповторною (рис. 4).

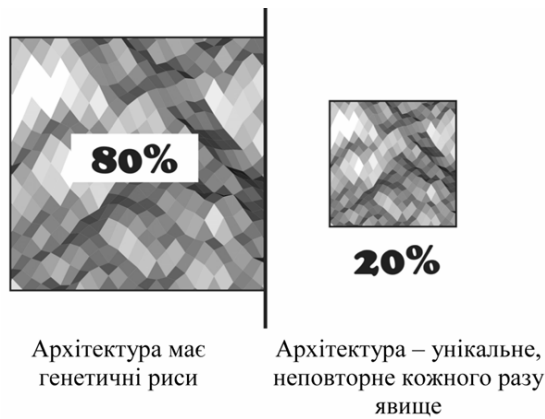

Рис. 4. Ставлення респондентів до генетичності і унікальності архітектурних рішень

На запитання про “архітектурний тип” та архітектурну “типовуху” та що їх відрізняє відповіді можна розвести за двома основними поняттями, перше – архітектурні типи відрізняються стильовими ознаками, відмінністю та подібністю в планувальних рішеннях, автентичних та синкретичних явищах. А друге – “архітектурна типовуха” – це невиправдане тиражування – штампування не найкращих рішень (8 респондентів).

Серед 6 творчих засобів архітектурної палітри респондентів, які були запропоновані в анкеті, найпопулярнішими виявилися (рис. 5):

- методологічний підхід – 4 респонденти;
- планувальні рішення – 6 респондентів;
- проектні технології – 5 респондентів;
- стилістичні засоби – 4 респонденти.

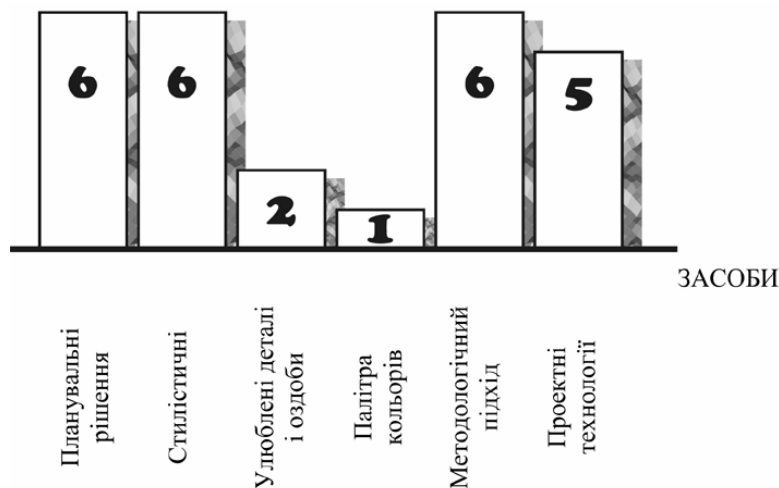

Рис. 5. Засоби архітектурної палітри респондентів

Серед українських архітекторів є такі, що з проекту в проект також застосовують улюблені палітри кольорів, улюблені деталі та оздоб. Тобто можна стверджувати, що в творчих палітрах опитаних архітекторів є постійні улюблені засоби, які шліфуються ними впродовж багатьох років.

Одним з найважливіших питань для визначення спадкоємності діяльності архітектора в усьому процесі формування творчого генія Людини і формуванні плодів людської цивілізації постало питання про бажання або ж небажання респондентів створити під час свого творчого життя архітектурний ансамбль у вигляді міста. Половина респондентів підтвердила, що такого бажання – створити місто – не було. Інші визнавали, що якщо таке бажання й було, так тільки під час

навчання або якщо і були спроби, так тільки на рівні складових просторового каркасу та тканини окремих архітектурних ансамблів.

Таке ставлення до концептуального проектування на рівні міста як взагалі концепції щодо архітектурної типології підтвержене і в бесідах із колегами-архітекторами з Росії та Польщі. Можливо, головним фактором щодо близькості із творчими позиціями українських архітекторів є те, що і росіяни, і поляки навчалися і практикують в містах з глибокими історичними, архітектурно-ментальними, архітектурно-освітніми традиціями.

Головні висновки. 1. Типологічна складова в архітектурному проектуванні завжди існувала як в архітекторів минулого, так і у сучасників.

1. Аналіз опитування 17 архітекторів з Дрогобича, Львова, Івано-Франківська, Чернівців, Києва, Дніпропетровська, Ужгорода, Львова показав, що вони у своїй творчості використовують архітектурно-типологічні засади і вважають, що архітектурна творчість має генетичні риси. Саме це відображається на архітектурі об'єктів, які вони проектували і будують.

2. Розвиток архітектурних типологій спостерігається у творчості закордонних архітекторів, як приклад – архітекторів з Росії та Польщі.

3. Архітектурно-типологічний метод проектування ще й досі має переважно інтуїтивні риси з формалізацією тільки законодавчих вимог.

4. Регіональні архітектурні пошуки у переважній більшості мають вигляд копіювання без глибинного осмислення, це дає змогу стверджувати, що вивчення архітектурно-типологічних методик архітекторів минулих часів все ще є і тепер актуальними.

1. *Budowle wykonane w dziesięcioleciu 1903–1913 przez firmę: Michał Ulam architekt-bydowniczy Lwow.* – Lwow: Unia, 1913. – 143 s. 2. *Проскураков В., Проскураков О. Театральні споруди, як архітектурний феномен у забудові міста // Дніпромiсто: Зб. наук. пр. – К.: Вид-во “Логос”, 2005. – № 9: Наукові дослідження в містобудуванні. С. 140–162.* 3. *Нога О. Проект пам'ятника І. Левитському.* – Львів, 1977. – 327 с. 4. *Барановський Г.В. Общественные здания (А-В-С-Д) // Архитектурная энциклопедия второй половины XIX века. – СПб., 1908. – Т. 2 (С-Д). – С. 2–4.* 5. *Pevsner N. A history of building types. Bollingen series XXXU – 19: Prinstone university Press. New Jersey. – 1977. – 352 p.* 6. *Проскураков В. І. Архітектура українського театру. Простір і дія.* – Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”; вид-во “Срібне слово”, 2004. – 584 с.; *Нога О. Проект пам'ятника І. Левитському.* – Львів, 1977. – 327 с. 7. *Культурні будинки і споруди різних конфесій: Посібник з проектування / В.В. Куцевич, Б.Ф. Гершкович, І.М. Крапівін та ін.; За заг. ред. В.В. Куцевича. – К.: КиївЗНДІЕП, 2002. – 117 с.* 8. *Уреньов В.П. Принципи комплексного архітектурно-планувального формування підприємств громадського харчування: Автореф. дис. ...д-ра арх. – К.: Нац. ун-т будів. і арх. – К., 1997. – 33 с.* 9. *Слепцов О.С. Архітектура цивільних будівель на основі відкритих збірних конструктивних систем: Автореф. дис. ...д-ра арх. – К.: Нац. ун-т будів. і арх. – К., 1999. – 35 с.*